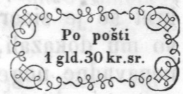

GLASNIK SLOVENSKI.

Lepoznansko-podučen list.

Odgovorni vrednik in izdatelj: A. Janežič.

Št. 3.

V Celovcu 1. avgusta 1858.

2. zv.

U b é ž n i k r a l j.

(Spisal Fr. Levstik.)

Noč je temna, podkve jeklo poje;
Lej po gozdu kralj ubéžen jaha;
Zgubil vojsko, zgubil zemlje svoje,
Skriva se ko zvér po lesu plaha.
Nema žene, hčere, ne sinova,
Vse mu vzela vražna je sekira;
Koča vsaka duri mu zapíra;
Spremljevávca néma pot njegova.

In zajezdi v gosto drevje lésa;
Konj se zderzne, noče delj bežati,
V stran zaherska, kviško pne uséša;
Brezno vidi pred sabój zijati. —
Kralj pa gleda, in zastonj ugiblje;
S konja stopi, k veji ga privéže,
Plašč pogerne, nanj ves truden léže;
Sladki sen nad breznom ga zaziblje.

Dahnejo mu sanje v trudno glavo:
„Stol kraljévi iz zemljé mu rase;
„On pak séda nanj s častjó in slavo,
„Bogat, venčan, ko nekdanje čase.
„Zida se nad njim poslopje širo,
„Razsvetljeno, v zlatu lesketáje;
„Stavijo se veže na vse kraje;
„Zunaj čuje straže hojo mirno.“

„Prebudí se bobnov ropotanje;
„Prebudi se grom trobent vojaških;
„Vstane žvenket in ostrog rožljanje;
„Ide truma vojvodov junaskih;
„Gré med njimi knez iz zemlje ptuje,
„Ki mu hotel je deželo vzéti;
„Zmagan ide, ž njim tovarši vjéti;
„Klanja se mu, silni meč daruje.“

„Zadonijo spét trobente glásne,
„In prikaže se obraz kraljice;
„Ž njo sinovi, ž njo so hčere krasne,
„Njej visoke strežejo device.
„Tu gospóda kralju vsa zavpije:
„Bog ti slavo hrani čase večne!
„Svitlim vnukom tvojim dnéve
srečne!
„Hrum veseli po dvorana h bje.“

Vzdahne v živih sanjah kralj: „carujem!
Oh podobe gledal sem neznane,
Da ubéžen skrivam se po ptujem!“
V sanjah kviško, kakor jelen, plane;
Hoče k svojim — roke širi — pada!
Meč z oklepom v dno brežna brenkoče;
Konj se sterga, podkve vdár ropoče;
Krokotajo vrani iz prepada!

T i l k a.

(Spisal S. Jenko.)

I.

Tilka je bil že pet in dvajset let star; pa tih pet in dvajset let se še nikoli ni prigodilo, da bi bil tako slabo spal, kot nocoj. Saj pa tudi nikoli ni imel storiti tako važne stopnje, kakor dan prihodnji. Ko je bil dopolnil devetnajsto leto in je dobil povabilo, naj bi se pomu-

jal v Ljubljano, da bodo vidili, ali je ustvarjen za junaka ali ne: takrat se je sicer tresel, vendar skerbni oče so ga kmalo potolažili, ker so mu dokazali, da zdaj je prišel čas, hvaliti Boga, da mu je dal malo nenavadne noge, take namreč, ki so se pri kolenih malo kresale, in so potem, to zмотo poravnati, pri stopalah nekoliko bolj narazen hodile, kakor pa imajo pri nas drugih Adamovih sinovih navado. S tim hvalevrednim dokazom se je Tilka dal potolažiti, zmolil je tedaj dva očenaša več, kot po navadi, da bi nebesa zahvalil za to neprecenljivo lastnost svojih nog, in potem mirno zaspil v sladkem upu, da bo še dalje pasel Rudečko svojega očeta. Ta nada ga ni goljufala. Obvarovale so namreč noge tudi druge ude, da jim ni bilo treba nositi cesarske suknje, ampak da so ostali v domači hiši pri navadnjem življenju, od katerega se kdaj ločiti, se Tilkotu še sanjalo nikoli ni; pa nemila osoda in njegov oče sta drugači sklenila.

Večerja je bila končana. Tilka še enkrat preberska oblice po peharu, da bi se prepričal, ali se ni morebiti kak krompir med njimi skrival. K sreči ni bil nobeden tako nesrečen, ker grozno bi se bil Tilka nad njim zmaščeval; jaz mislim, v svoji jezi bi ga bil kar pojedel. Mati tedaj pospravijo raz mizo, oče pa prižgejo pipo, z belimi koščicami kovano in s ponosnim turnčkom pokrito, potegnejo dva siva oblaka iz nje, si odkašljajo in spregovoré: „Tilka, jaz moram nocoj o važni reči s tabo govoriti.“

Tilka, ki ni kmalo slišal tako resnobno govoriti, povzdigne glavo in radoveden gleda spod las.

„Jaz sem,“ nadaljujejo oče, „sicer še precej terden, in bi se še nekatere leta lahko ukvarjal z gospodarstvom, in še skorej rad bi to storil, ker vem dobro, kako se po navadi godi starim pri takih majhnih hišah, kakor je naša.“

„Kako majhna?“ seže Tilka očetu v besedo, „saj ste večkrat rekli, da kmečkih hiš marsiktera ni nič večja, kakor naša.“

„Jaz mislim,“ popravijo oče nejevoljni, „pri tako majhnih posestvih, kakor je naše; z dvema njivama in z eno kravo se ne moremo med premožne šteti.“

„Se ve, da ne,“ pristavi Tilka, „ko bi mi imeli cel ali vsaj pol grunta, bi jaz včasih mater prosil, da bi ne večerjali vsak dan krompirja; en večer naj bi ga skuhali, en večer pa kaj družega.“

„Pusti zdaj to,“ ga zavernejo oče, „ko boš sam gospodar, boš to pre naredil, kakor se ti bo zdelo, in kakor boš mogel. Kakor sem torej popred rekel, ne zavoljo sebe, ampak zavoljo tebe in matere sem sklenil, da bomo preložili. Mati je že priletna in zmiraj bolehná, (in res so mati pri peči jeli kašljati bolj hudo, kakor po navadi, v dokaz, da oče resnico govoré), njo težko stane gospodinstvo, posebno delo pred pečjo.“

„Jaz sem tudi že mislil,“ povzame Tilka, „da za predpečjo mati niso nič kaj“

Tu mati nejevoljno nekaj zagodernjajo, vender hitro umolknejo, ko mož povzdigne glas in reče: „Kar tebe, Tilka, zadeva, si ravno v nar boljših letih in že pri celi pameti.“

„Saj je že o svetem Matii leto preteklo, kar sem jih spolnil štiri in dvajset.“

„Zato sva sklenila z materjo, da se oženiš.“

Tilka je morebiti že kdaj mislil, kako bi bilo, ko bi moral brez večerje spat iti; vender da bi se oženil, ta misel je bila nova zanj in ga je tako zviškama zadela, da bolj prestrašen kot začuden počasi potegne besede: „Da bi se jaz oženil?“

„No, to je da,“ povzamejo oče „kaj se ti to tako čudno zdi? Vedno fant ne moreš ostati, že zavoljo mene in matere ne.“

„Dobro bi bilo res, ko bi enkrat mož postal,“ reče Tilka in se globoko zamisli; „pa jaz mislim, da še ne poznam ženske nobene. Ko bi bili vi to meni pred povedali, bi se bil že kaj ozerl okrog.“

„Čemú neki, saj boš potem dosti časa imel, se z ženo spoznati.“

„To je pa spet res, kar pravite; pa bi vendar zdaj vedil, kam iti, tako bomo pa še morali misliti kam in kod. Zdaj ko ste me opomnili, bom skušal, to vse bolj natanko prevdariti, bomo vidili, zna biti mi pride kakšna srečna misel.“

„Je že vse premišljeno, jaz sem ti že odbral žensko, ki je sicer malo čez tvoje leta, katera je pa kakor nalašč zate ustvarjena.“

„Tako meni nič ni treba misliti, katero bom vzel?“

„Nič družega, kakor kar snubit jo boš šel. Jutri glej, da koj vstaneš, ko te bomo poklicali, da se odpraviš za časa v P... S stari-
rim Pahovcom sva dobra znanca, in če sem ravno le enkrat ž njim o tem bolj po verhu govoril, sem vender spoznal, da mu je bilo to všeč in da ti ne bo odrekel svoje hčere.“

S temi besedami vstane stari mož, potolče pipo ob vogel mize ter se napravi spat. Mati snamejo lešerbo znad mize, da posvetijo. Tilka, roke za hlačami, stopa v misli vtopljen počasi proti svoji navadni postelji.

II.

Tilkatova postelja je bila v kaj romantičnem kraju. Na eno stran so se dvigali škopniki, snežnikom enako do neba, katero je bilo slamnato in brez zvezd; pa zato ni bilo tako mertvo, kakor je naše, ampak vedno šumenje je naznanovalo, da tudi ti kraji matere narave imajo svoje prebivačce; na drugo stran postelje pa je skerbel paž, da je mogel veter vedno zrak ponavljati v spavnici, in da je Tilka zjutrej še na postelji lahko svoj pogled pasel nad vstajočim solncom. Pod njim, kakor v daljni globini, je rožljal Rudečkin cungelj, ki ga je kot sladka godba nevidnih duhov k spanju mikal.

Temu k pokoju vabivnemu kraju se torej približa počasnih korakov Tilka, se usede na posteljo, se prime z obema rokama za kolena, ki jih skerči, ter zamišljen gleda skozi špranjo v pažu v tiho noč, katera sama je brala vse njegove občutke na obrazu, ker s stoternimi svetlimi očmi je kukala nanj skozi omenjeno špranjo. Če bi se vender smelo po vunanjšini soditi, bi se smelo reči, da med sto mislimi, ki so se kot mlade mačke lovile po Tilkatovi glavi, nobena še ni nadvladala. Oči precej široko odperte nobene reči ne uberejo, ampak nestalno plavajo, glava pa se maje, kakor bi se bala, da bi se je kaka neljuba misel ne polastila. Iz ust se zasliši glas, ki je v vseh dosedaj znanih jezikih to, kar naši slovničarji medmet imenujejo, katerega glasa vender nobeden njih še ni zapisal, ker ne a ne e ga popolnoma ne zaznamujeta.

Delj časa Tilka tako sedi, nazadnje vender, kakor bi ga hitro napadla jeza, potegne svoj zvesti kožuh čez glavo in se zavalji po postelji, da deske pod njim zaškripljejo. Skozi oči in ušesa, ne samo skozi usta, človeku misli uhajajo; zato pravi zamišljenec pri svojem duhtanju očem in ušesom odzame njih moč, da, če ravno odperte, svoje dolžnosti pozabijo. Tako Tilka zdaj z zapertimi vratmi misel začne prevdarjati o novi premembi, ki proti njegovo dosedajnost podkopati. Kot neogibljivo resnico pusti veljati, da imajo oče prav, da on je že pri celi pameti, in da mu drugega ne manjka do doveršenega moža, kakor da se oženi. Težko mu de, da si nič kaj ne more misliti, kakšna da je njegova zvanjšina, ker dokaj vode se je že steklo, odkar je svoj obraz zadnjikrat vidil v zerkalu. Noge, ki so ga vojaščine rešile, mu pridejo na misel, in pervikrat se prestraši misleč, da ta dar neboški bi vender vtegnil imeti svoje sitnosti.

(Dalje prihodnjič).

P u š i c e.

(Spisal Fr. Cegnar.)

S e b i.

Čemu ti poješ, Ločàn! če te je navdihnila smojka?
Vode bo v pesmi dovolj, šlo bo v pomije imé.

Nekterim pesnikom.

Od Triglava ledú prepevaš pesem Slovincem;
Toraj ne greje sercá, merzla ko led je njegov.

V savskih valovih zajél si polno torbico pesem;
Toraj se voda cedi, kadar ti ktera ugré.

Sanja se ti, da dervíš po oblakih z vozom ognjenim;
V sanjih zaperto oko meri višavo potí.

Popotovanje po Bosni.

Žali se človeku, ko čuje ali bere ime „Bosna“. Prijateljica zvesta ji je vedno beseda „tužna“. Vsak popis te nesrečne dežele govori mnogo o tužni raji (kristjanih) v tužni Bosni. Zemlja, napojena s solzami revnih kristjanov, polna zdihov in joka, je domovina naših bratov, lastnina njih je — ali vendar jih žulijo in tarejo Turčini, kolikor le morejo.

Zvedili smo mnogo znamenivega od svojih bratov po Turškem uže od Cipriana Roberta, vendar rad se usede k bratu vsak, ki pripoveduje o svojih oddaljenih bratih; in ako bi pripovedoval, kar nam je morda uže znanega, bi pa še gotovo radi paslušali. Vsak je svojemu naj mileji. Zato ne moremo izreči dosti hvale gosp. Ivan Kukuljeviću, da nam je popisal svoje potovanje po Bosni izverstno, kakor je njemu lastno in se možu tolike slave spodobi. Kdor pozna spise g. Iv. Kukuljevićeve, vé, da ne pomaka zastonj svojega peresa v črnilo — zato pa slovi njegovo ime povsod med Slovani, zato ga imenuje ves slovanski narod ponosno svojega. Kakor vse dela slavnega pisatelja je tudi ta knjiga zlata vredna.

Iz te knjige *) hočemo čestitim bravcem Glasnika podati nekoliko čertic za pokušnjo. Vsak lahko spozna, da je velika težava izbirati iz kupa demantov naj lepših, ker vsi so dragoceni, vsi so demanti, vse bi naj raji imeli! —

I.

Posavski breg. Jesenovac. Bosanski breg. Černogorska popa. Gradiška. Svetnikov grob. Turška Gradiška.

Prejel sem 19. aprila 1857 pismo iz Stare Gradiške od svojega prijatelja A. V., da se je namenil po opravih v Bosno ter da bi mu drago bilo, ako bi ga jaz spremil. Minula sta komaj dva mesca, kar sem se vernil iz daljnega in dolzega pota domú, pa sem vendar sklenil, zadovoljiti pozivu svojega prijatelja, ker bila je uže davno tudi moja želja, pogledati v sosedno Bosno, odkoder so prišli moji prededje in mnogo drugih hervaških družin; kjer se govori tisti jezik kakor pri nas; ktera nam je pa zavoljo različne vlade in uprave dalja in ptujša od Rima in Pariza.

Biti bi bil moral uže 25. aprila v Gradiški, kjer me je moj prijatelj čakati obljubil. Ali zadržala me je neredna plavba po Savi tri dni v Sisku ter sem mogel še le 25. aprila po noči po Dravi odpraviti se iz Siska v Gradiško. Posavski bregovi iz naše strani do Stare Gradiške

*) Ime je tej zlata vredni knjižici „Putovanje po Bosni“. Veljá le 20 kr. sr. Poskerbeli bomo, da se bo dobivala tudi v Celovcu na prodaj. Vredn.

so pusti in brez vsega življenja, razun večih krajev Topolovca, Lonje in Jesenovca. Med nizkim in gostim germovjem in po širocih neobdelanih poljanah zagledaš sem ter tje kak kup pastirjev, ki pasó svojo meršavo živino. Sela nimajo nobene znamenitosti za potnika, na videz so tamna in nečista, pa tudi kraj ne razveseljuje, ker je krog in krog ravnina.

V Jesenovcu, kjer se steka v Savo plitva Una, ktera deli dva velika carstva, pa le eden edini narod, je res nekoliko kupčijskega življenja. Ali vse kaj družega bi moglo postati iz tega tako srečno ležečega mesta, ako bi se uredilo, kakor se gré, brodarstvo in živejše občenje (komunikacija) po Savi, ako bi dobila nesrečna dežela ob Uni upravljanje evropejsko, ako bi se storilo kaj za omiko in bolji red, za ceste in obertnijo, ako bi spoznali svoje zemlje bogastvo in svoje duševno siromaštvo.

Pa, ako so naši savski bregovi pusti in neživahni, moramo reči, da so bosanski popolnoma mertvi. Sela Gradine, Draženič, Orahovo itd. niso družega, kakor nekoliko sem ter tje raztresenih pletenih kočic med germovjem in drevjem. Pokaže se kterikrat na bregu kak bosanski pastir s turško kapo (čalma) na glavi, poraščen pa je ves ta kraj s teršmi in germovjem. Vidi se neka sorodnost zemlje in naroda obeh strani Save, ali vidijo se tudi na obeh straneh žalostni nasledki tužne minuloti.

Tu in tam isti narod, med sabo v vednem prepirju, je požigal eden družega, ropal, plenil in ubijal v kervavih bojih svojega soseda in brata toliko stoletij. Kar je bilo lepših poslopij, poderte so; kar je bilo bogastva pri hišah, razneseno je po sinovih ali prodano ptujcu; narodu prirojena slovenska ljubezen in veličastnost poteptana in potlačena je, le melanholični oj! s starimi pesmami čuje se iz te in une strani Save, ter veže z neko čarobno vezjo duše dveh sorodnih narodov v eno teló.

Bila sta z menoj na parniku dva črnogorska popa na poti v Beligrad, pop Filip in pop Ilija spod Ostroga, naberaje mile darove za samostan, ki so ga Turci požgali. Nabrata sta nekaj denarja tudi po Hervaškem; vedno sta pripovedovala o boju s Turki. Nista se mogla dosti načuditi ravni in plodni zemlji, pa menjala bi ne, kakor sta rekla, s svojo kamenito domovino. Djal je pop Filip, da jima je milo bilo, da sta povsod na vsem potu dobila ljudi, ki govore njun slovenski jezik, ker zove ga tako narod okol Ostroga in po vsi Arabiji, ali žali ju, da gospôda ni narodna. Imel je pa pop med družimi rečmi divit (tintarnico), z veliko umetnostjo narejen in z biserko vložjen, ki ga je neki črnogorski pop naredil. Ni ga hotel prodati po nobeni ceni.

Prišli smo v Staro Gradiško 26. aprila okoli ene po poldne; pa mojega prijatla ni bilo več tukaj; odšel je vže v Banjoluko, puštvši naročilo, da naj pridem tje za njim. Imel sem dovolj časa ogle-

dati ta kraj slavonskega gradiškega polka. Razdeljena je stara Gradiška v dve polovici, namreč v selo in terdnjavo. Opasana je terdnjava s prav jakimi ograjami ter ima dvoje vrata, kjer sta viseča mosta. V terdnjavi ste dve cerkvi, rimska in gerška (staroverska), ena kasarna, nekaj cesarskih in družih hiš. Zunaj terdnjave se vleče ob Savi selo, katero ima skoraj same lesene hiše, razun kontumacije, gostivnice, farovža itd. Pred južnimi vratmi terdnjave stoji turška kapelica, v kateri je truplo nekega Turka Gabija ali Gajbe, ki ga imajo za svetnika; od vseh strani ga hodijo semkaj molit. Ako pogledaš po zahodu solnčnem iz te strani Save na uno, vidiš na kakem samotnem uzvišenem kraju čepeti Turka, ki kakor mertev nepremakljivo gleda na grob svojega svetnika. Tako moli k Bogu in časti svojega svetnika, ne zmenivši se za to, kar se krog njega godi.

Kdor je kraja in tukajšnega življenja vajen, se mu ne zdi pre-pusto; ali jaz sem komaj čakal, da bi se poslovil. Ne morem biti nezadovoljen z gostivnico, ktera se po graničarski „bieli birchaus“ zove, ne tožiti o dolgem času, ker memo mojega stanovanja je vrelo ljudstvo v cerkev in iz cerkve. Raji bi bil gledal gradišćanke v stari narodni obleki kakor v svilenih rumenih predpasih in rutah, okinčane s perjem in rumenimi rožami po glavi, kar je res nekoliko čudno gledati. Bilo mi je tukaj neizrečeno pristudno, zato sem bil verlo vesel vrednega častnika S—ča, ki je prišel k meni z mladim B—čem iz Siska, da bi skupaj potovala v Banjoluko. Šli smo v turško Gradiško, da bi najeli voznika, ki vozi v Banjoluko.

Pripeljali smo se okol petih po poldne na ozkem čolnicu čez Savo v turško Gradiško ali Berber, kakor jo imenujejo Turci. Pogo-dili smo se kmalo s Turčinom Omerom, da nas popelje v Banjoluko.

Turško Gradiško štejejo med večje kraje v Bosni. Obdaja jo na-sip in na pol poderti zidovi, kamor vender noben naših ne sme. Več turških džamij (cerkev) in mnogo štacun je po iztočnem ukusu, to je, lesene odperte kočice so zbite iz desk ali so pletene. Hiše so narejene iz lesa, enake hervaškim posavskim hišam z enim nadstropjem. Na mesti stekla v oknih jim služi beli papir; kjer so pa žene, so mreže na oknih. Dvorišča so z deskami zagrajena, da se nič ne more noter vi-diti, ker tukaj se bule (žene) sprehajajo. Vidili smo po ulicah mnogo Turkov, pa malo kristjanov; med njimi se je nekoliko žensk vedrilo, radovaje se s Turki in kristjani. Te nosijo turške hlače in kratek jo-pič ozkih rokavov, ki so odzdol širji in odperti. Na glavi imajo rudeče kape, okoli vratu novce obešene. Turške cerkve so tukaj vse lesene, zato jih nisem ogledoval in po ulicah je nezmerno blata, da se ne ljubi človeku sprehajati se.

Verniti smo se morali pred večerom v našo Gradiško, ker po-zneje ne sme noben več čez Savo. Čakalo nas je nekaj častnikov na bregu in prav dobro smo se imeli tisti večer.

Vulkanske moči.

(Spisal Fr. Erjavec.)

Ko je gromovladni Zej storočne gigante v hudi bitvi premagal, zgrabi v svoji pravični jezi enega teh orjaških ustajnikov in ga treši iz visocega Olimpa v globoko morje. Ali nesrečnež se še vedno giblje; torej odterga Zej kos laške zemlje in ga posadi na protivnika svojega; češ, da mi več ne ustaneš! In res, vstal ni več, ali po njem pa vender le ni bilo, večkrat se še premakuje pokopani orjak pod svojo težko odejo; skoz visoko votlo goro stoče in sope in v svoji jezi bluje iz nje strašen ogenj.

Odtergani kos laške zemlje je otok sicilijanski, gibanje orjaka vzrokuje potres in visoka gora je vulkan Etna.

Tako pripoveduje gerška mitologija, tako so si mislili Greki s svojo živo domišljijo začetek otoka sicilijanskega, so si razjasnili on-dotne potrese in druge prikazni v okolici imenovanega vulkana.

Spet drugi so menili, da v votlini Etna ima Vulkan, bog ognja in umnega kovaštva, svojo kovačnico, v kateri s svojimi kiklopi on kuje ognjene strele za gromovnika Jupiterja, kuje tudi orožja in druge krasne orodja za bogove in boginje.

Tako so si zjasnovali južni narodi prikazni svoje domačije. Ne bom pravil, kakšne misli in mnenja o tem so imeli poznejši rodovi in tako imenovani omikani narodi, le toliko povem, da so bile včasih še bolj abotne memo unih starejih narodov. Da sta hudič in pekel imela zraven posebno veliko opraviti, si vsak lahko misli, kdor babjeverstvo in vraže sprednjega veka le nekoliko pozná. Vganjevalo se je sim ter tje in eden je bolj neumno povedal, kot drugi. Še le v našem stoletji, ko so se natorne prikazni bolj natanjčno opazovale in z drugimi enakimi prisojevale, smemo reči, da vemo vzrok vulkanov in družih enacih prikazen.

Versta mičnih prikazen, ki si na prvi pogled v nobeni stvari podobne niso, postavim: gorki studenci ali toplice, puhtenje žveplениh gazov iz zemlje, potresi, strašno divjanje vulkanov in počasno dviganje celih delov zemlje, vse te prikazni imajo korenino v eni moči in to moč bomo skusili nar pred nekoliko spoznati, potem pa se bomo obrnili na te razne prikazni, katerih je ona vzrok, in jih bomo bolj natanjko pregledali.

Vsak mojih bravcov dobro vé, da gorkota na zemlji ni vedno enaka; včasih nas zebe, včasih nam je vroče, zemlja tedaj svojo temperaturo vedno spreminja. Ta spremin je pa dvojin: vsakdanji in letni. Po dnevi namreč se ogreva naša zemlja na solčnih žarkih in ponoči se zopet ohlaja; ravno tako se spremeni v enem letu hudi zimski mraz v soparnovroči poletni dan, saj v naših krajih. Pa ti razločki med dnevno in nočno, med zimsko in poletno temperaturo tudi

v ravno tistem kraji niso enaki; bolj globoko ko pod zemljo pridemo, gorkeje je, razločki med dnevno in nočno temperaturo zginjajo in enkrat pridemo v kraj, kjer je temperatura po dnevi in po noči, po zimi in po leti vedno enaka. V naših krajih zginejo vsakdanji razločki 4 — 6 čevljev globoko, letni pa 60 — 80 čevljev pod zemljó.

● Pojdimo še naprej! Če gremo od kraja, kjer je gorkota po leti in po zimi vedno na eni stopnji, naprej v globočino, se prepričamo, da za vsak čevlj, za vsak seženj raste gorkota in sicer na 100 čevljev za eno stopnjo v sredni meri. Se ve, da to ni v vseh krajih popolnoma enako: v enih raste gorkota že na 48 čevljev za eno stopnjo, v drugih pa še le na 200 ali celo na 300 čevljev, pa to so le redki izjemki, ki občni postavi ne vzamejo veljave.

Pa kako se je to zvedilo, bo znabiti kdo uprašal. Predolgo bi bilo, te preiskave na dolgo in široko razkladati, le toliko omenimo, da po mnogoletnih in težavnih skušnjah z nalašč zato napravljenimi gorkomeri po globokih rudnikih, pri toplicah in arteških studencih so prišli učeni na omenjeno važno resnico.

Kjer vode pomanjkuje, vbodejo zemljo, če je svet za to pripraven, in si napravijo umetne vodnjake, iz katerih voda včasih več sežnjev visoko skače. Taki vodnjaki se tudi arteški vodnjaki imenujejo, ker v francoskem mestu Artois so napravili prvi vodnjak s predorom. Pri teh vodnjakih so tedaj zapazili, da bolj globoko ko so vertali, toliko večja je bila gorkota. V Parizu so izvertali tak vodnjak „la Granelle“ imenovan in so našli 1231 čevljev globoko 23 1/2 stopinj, 1555 čevljev 26 1/2 stopinj in 1684 čevljev globoko 27 1/2 stopinj gorkote po Celzijevem gorkomeru,

Pa saj ni treba dokazov tako dalječ iskati, ker nam zemlja sama pošilja podzemeljske posle, ki pričajo od njene srede. To so vroči vrelci ali toplice. Kje se je voda ogrela? Gotovo v zemlji, drugod ni imela priložnosti; in ker vidimo, da iz zemlje tudi hladni in merzli studenci izvirajo, moremo iz tega, kar smo že od zemlje zvedili, soditi, da toplice iz večje globočine pridejo, kot navadni studenci in sicer iz toliko večje, kolikor so gorkeji.

Če bi pa zemlja gorkoto le od solnca dobivala, bi to ne moglo biti; in če omenjene prikazni le nekoliko premislimo, se nam po sili vrine misel, da v sredi zemlje mora biti studenec gorkote.

Pa stopimo še en korak naprej!

Podajmo se v duhu čez široko atlantovo morje, preletimo v mislih Ameriko in ustavimo se v tistem morji na otoku Havaj. Tu kipi proti nebu 14.900 čevljev visoka, z večnim snegom pokrita gora Mauna - Roi, in pod njenim verhom 3630 čevljev nad morjem zija okrogel, kotlu podoben prepad. — Obstopimo kotel in poglejmo v grozno globočino — odperto leži pred nami oserče zemlje. V črni neizmerni globočini se včasih kaj zasveti, in ko se je oko tme bolj

privadilo, vidimo celo jezero, in včasih se nam celo dozdeva, da slišimo iz pušobne stermine čudno ploskanje tega podzemlskega jezera.

Kar vidimo je res jezero, ali njegovi valovi niso vodeni; to, kar pluska ob visocih stenah, je — l a v a.

Gorkota namreč rase, kakor smo že zgoraj slišali, za vsaki čevelj v globočino in je na zadnje tako velika, da raztopi celo terdo podlago zemlje, namreč kamnje in rudo in to raztopljeno kamnje imenujemo lavo. Ko bi mogli zemljo dosti globoko vbosti, bi prišli povsod na razbeljeno tekočo lavo.

Ali človek ne more vedno naprej v globočino riti, ker njegovo truplo je preokorno; huđa vročina, slabi zrak in druge overe mu branijo iti naprej. Ali kdo bi mogel tudi človeškemu umu tak mejnik postaviti? Z lahkimi perutmi se dvigne v nepoznano tamno globočino, s pomočjo nabranih vednost snuje dalje in ko nazadnje tudi bistri um tamne megle več predreti ne more, se mu ponudi ljuba sestra domišlija, ona mu pomaga na podlagi nabranih skušenj postaviti temelj svoji vednosti.

To kar je človek po mnogih skušnjah od zemeljskega jedra zvedil, je obernal na začetek zemlje. Naša zemlja je okrogla, torej je bila enkrat tekoča ali stopljena: le počasi se je potem ohlajala in dobila skorjo, ktera še vedno proti sredi narašča, v sredi je pa jedro še vedno ognjeno tekoče.

Akoravno te misli še ne moremo resnico imenovati, nam vendar razjasnuje vse prigodbe na zemlji in se z vsim, kar od zemlje vemo, natanjko veže in dokler boljšega mnenja ali boljše hipoteze ne najdemo, moramo pri tej ostati.

Zdaj se pa obrnimo na prikazni, ktere imajo svojo korenino v vlastitosti zemeljskega jedra.

V u l k a n se imenuje vsaka gora, ki je po predoru ali po razpokah z zemeljskim jedrom v zvezi. Predor ali razpoka je pot, po kateri vulkan razne izmečke bluje ali jih je pa saj enkrat bljuval. Po tem se vulkani razločujejo v mertve in v žive. Perve imenujemo tiste, od kterih človeški rod ne pomni, da bi bili bljuvali; živi so pa tisti, od kterih se dobro vé, da so razsajali. Se vé, da ta razloček ni prav natanjčen, tako postavim je bil Vesuv nekdej, kar so ljudje pomnili, miren; nihče ni vedil njegove čudne lastnosti, čez in čez so se razprostirali nogradi. To je terpelo do leta 79 po Kristusovem rojstvu, takrat je bil namreč zdvijal pervikrat in pokončal mesti Herkulanum in Pompeji. Poprej bogato in rodovitno zemljo je spremenil dalječ okrog v pusto, z lavo odeto ledino. Potem je vedno nagajal, več ali manj vsako leto in na vsako stoletje se je enkrat huje zjezil. To je terpelo do 14. stoletja, potem se je umiril in je počival skoraj 300 let. Hrib se je med

tem spet obrasel in ljudje so mislili, da je vulkan popolnoma mertev, kar je leta 1631 spet strašno zdvijal in takrat popraviti hotel, kar je skozi 300 let zamudil. Ta izgled naj bo dosti v dokaz, da je težko reči, je li vulkan mertev ali živ.

Vsi vulkani so si po zunajni podobi zelo enaki: imajo namreč kopičasto podobo, kakor kertine po travniku. Kertinam so nekateri vulkani tudi po svojem začetku podobni. Kot se kertina naredi iz zemlje, katero je kert naril in kviško zmetal, ravno tako so se napravili eni vulkani iz izmečkov, ktere je vulkanska moč po razpokah kviško dvignila.

Na verhu ima vsak vulkan kotel, večjega ali manjšega, akoravno ni, da bi rekel, da se ravná velikost kotla po velikosti vulkana. Velikokrat je to ravno narobe. Na dnu kotla pa zija žrelo, ki po mnogih spoklinah pelje do ognjenega jedra.

Na zemlji štejejo okoli 300 vulkanov. Navadno se nahajajo blizu morja ali pa na otocih, ravno tako v ledeni Kamčatki, kot na tropičnih otocih izhodnje Indije.

Višji ko je vulkan, manjkrat bluje, ker moč, ki bljuvanje uzrokuje, mora večja biti, da potisne lavo in druge izmečke do verh kotla. Mali Stromboli skoraj vsak dan po malem bluje, Vesuv navadno enkrat na leto, Etna že zdaj dalj časa počiva in visoki Kotopaksi se večidel le enkrat v stoletji zjezi.

Prikazni pri bljuvanji so pa sploh enake, naj bo vulkan velik ali majhen, naj vsaki dan bluje ali le enkrat v stoletji.

Preden začne vulkan bljuvati, se sliši večidel strašno bučanje in gromenje pod zemljo. Včasih se človeku zdi, kot bi slišal topove pokati in sicer tako natanjko, da se je v južni Ameriki primerilo, da so vojaki za orožje zgrabili in sovražniku naprot šli, ktereга nikjer bilo ni. Včasih se sliši votlo gromenje, drugikrat tanjko cinglanje, kot bi kdo pod zemljo steklene čepine razbijal.

Bljuvanje se prične navadno s tem, da se ves vulkan strese in precej potem se vali iz njega vodeni hlap in drugi gazi. S tem, da se je vulkan stresel, je zadnje overe v žrelu s pota spravil in lava se po žrelu vzdiguje. Če je vulkan visok, se začne sneg na njegovi kopicí tajati in voda dere v potocih v dolino. Vodeni sopar puhti iz kotla s toliko močjo, da vzdigne vulkanski pepel in kamnje, katero se je od zadnjega bljuvanja v kotlu nabralo, in ga razsipa dalječ okrog. Tekoča razbeljena lava se zmiraj više dviguje in vodeni sopari se zbirajo nad vulkanom v gostih oblakih, belih ko sneg in lava se na njih blisketa.

Ti oblaki so včasih tudi sivi ali černi, če je veliko vulkanskega pepela v njih; bliski pa neprenehoma švigajo po teh oblakih in doneči grom se razlega dalječ okrog. Med tem lije dež iz oblakov in s pepelom, peskom in kamnjem, ktere vulkan vedno meče iz sebe, v gosto blato združena se vali ta blatna reka v dolino in več škode na-

pravi, kot lava. To blato se razprostre več milj dalječ, čez lepo obdelano polje in verte, čez vasi in mesta, nič je ne more ustaviti v njenem zlobnem teku. Rimske mesti Herkulanum in Pompeji je zagernila leta 79 po Kr. enaka blatna reka.

(Dalje prihodnjič.)

Natora in človek.

(Dalje.)

Med svetovi ali zvezdami se ločijo veči planeti na oko, pa tudi kar je večih, v kerdelih stoječih zvezd in kometov; kar je pa manjših, se pa ne ločijo drugači kot s teleskopom. Stoječe zvezde dajejo ponočnemu nebezu navadni prijazni obraz; one so deleč deleč unkraj našega osončja, pa so sonca kakor je naše. Kakor naše sonce ne stoji v resnici na miru, tudi stoječe zvezde nimajo pravega imena; stojé le na videz za nekaj vekov kratkega človeškega življenja. — Pogled z zvezdami obdanega neba se ravna po tem, kakor so razdeljene zvezde, megleni madeži in svitloba, ki dajó nebeškemu polju neko tiho, prijazno krasoto. Združene v posebnih kerdelih, so vabile od nekdanj s svojim skrivnim, prijaznim svitom tužnega človeka k sebi gori v višave, kamor ne sega žalost zemskega življenja; navdajale so ga s sladkim upom in mu vlivale v boleče persi mir svoje stanovitosti. Dela božje so prinašale človeku nebeško tolažbo, preden jih je še spoznal, kaj da so. — V teku tisuč in tisuč let se pa spreminja obraz nebeških krajev; sonce s svojimi planeti popotuje po nezmernem prostoru, gibljejo se stoječe zvezde in meglice, nove zvezde se prikazujejo na nebu, med tem ko druge otemnevajo. Vidile se bodo enkrat v severnih krajih lepe zvezde južnega križa, med tem ko se bodo skrile za hribe rimšce itd. Na zemlji kakor na nebu se giblje vse po večnem zakonu božjem.

Stare ljudstva so že poznale sedem planetov, od začetka našega stoletja se jih je šteló enajst, od nekkih let sem so se pa inštrumenti toliko zboljšali, da se je ž njimi zagledalo še veliko svetov, ki se verté krog našega sonca. Vsi planeti se verté z zemljo vred krog sebe in krog sonca, veči imajo po eno ali po več lun, od sonca pa dobavajo luč in gorkoto in ž njima vse življenje; lahko jih je ločiti na nebu od stoječih zvezd, ne derzé se nobenega kerdela, popotovaje po krajih nebeškega pasú (ekvatorja) so na videz zdaj tam, zdaj tu kakor n. pr. svitla Venera je zdaj večernica zdaj juternica.

Obraz neba, ki ga imamo zdaj pred saboj se pa utegne včasi na videz zlo spremeniti, posebno pred očmi nepodučenega človeka. To se godi, ko pride kaka repasta zvezda v naše kraje. Repaste zvezde

so podveržene tistim postavam, kot drugi svetovi, pa so večidel daljne pripotemu človeku ptuje popotnice z neznanim obrazom: svitlim repom, ali po ljudskem jeziku: z gorečim mečem. Nekdaj je hodil strah ž njimi, vodila jih je božja serd, naznaniti človeku njegovo pogubo; pred nedavnimi stoletji se je še tresla od strahu cela večerna Evropa, ko se je prikazala kaka repasta zvezda. Še bi se tresla, ko bi človeški duh z matematiko in zvezdoznanstvom ne bil premagal černih vraž, ko bi ne bil slekel železne srajce in se znebil prevzetnosti oslepljenih misel človeških društev. Še le ko je duh zapustil vmišljanje in pristopil k umu nazaj, se je dvignil ž njim po prostih mislih gori v višave in tam je spoznal, da tudi repaste zvezde ali kometi niso dela božje jeze, ampak otroci njegove večne modrosti.

Kometi so daljne popotnice, veliko jih hodi, da ne vemo kam, naše oko z vsimi inštrumenti ti ne more več za njimi. Kakor tema vse starodavne čase zakriva, enako se stemni pred naj ojstrejšim pogledom prostor, ki je silo deleč od nas. Repaste popotnice imajo svoje pota iz osončja ven v nezmerne prostore, ki ograjajo naše svetove s soncom vred. Utegnile bi človeka opominjati na neskončno modrost in nezapopadljivo vsegamogočnost božjo, ki je dal svetovom tako razne pota, pa jih vender skupej vodi in zbira po svojem večnem dopadanji. Doveršen je do malega obraz vsega tega, kar se človeku prikazuje na nebu, ne manjka mu družega kot otrinjavk. Te pa niso družega kot majčkene svetovi našega osončja, ki zahajajo v naše ozračje; tam se ožigajo in se večidel razbeljeni raztrešajo ali pa celi na zemljo popadajo. Med te prikazke gre „kamniti dež, ognjene solze, svetine itd. Marsikteri ognjeni prikazki se pa utegnejo tudi napraviti iz zemskih stvari v našem ozračji, taki se pokažejo posebno pri viharji in o hudih urah, navdajajo pa še zmiraj nepodučenega človeka s tolikim strahom, kolikor začudenja pri zvedenem zbudé.

Ozrimo se še enkrat po obrazu božjega stvarjenja, pa se poprašajmo, kaj da imajo svetovi vsi skupej eden kot drugi, kaj da jih vodi po prostorih. Edina vsem je natega, vsakemu po svojem trupu in po svoji oddaljenosti. Moč, s katero se svetovi nase vlečejo, jih vodi po večnem zakonu našega Stvarnika. To je nevidna notrajna zveza, ki pri vednih spremembah večno ohranjuje osnovo božjega stvarjenja. Luč pa je druga vez; imajo jo le sonca, pa jo dajó svoji drušini, svojim planetom. Imenitna je luč, ne le k življenji neobhodno potrebna, je ona hitra popotnica, ki nas opominja na prikazke in dogodbe v stvarjenji. Naše vednosti, vsi zapopadki ne gredó kaj delj, kot kamor nas vodi luč, brez nje bi ne bilo življenja ne za nas, ne za rastline - saj dandanašnjega ne. Luč ne sporočuje le dogodb silo daljnih krajev, ona veže telesno življenje z dušnim ter pomaga človeku k pravemu spoznanju in napredovanju.

Narodne pesmi.

a) Iz Varaždinske okolice.

(Poslal M. Kračmanov.)

3. Dva draga.

Divojka se šeče po visokem ganjku.
Droben listek piše mladomu junaku:
Aj ti junak mladi, očes mene 'zeti?
Ja bi te rad 'zeti, ne smem te pred
majkum.

Ja si zutra pedem za dvakrat lepšega,
Za dvakrat lepšega, za trikrat dragšega,
Aj divojka mlada, naj metati na se
Sve svilne oprave, sve zlate korune,
Ne daj muzikantom lepo zaigrati,
Da te popelaju poleg dvora moga;
Ne daj drobnem svatkom tanca zatancati,
Naj se ogledati na dvorove mape.
Zmetala je na se svu svilnu opravu,
Svu svilnu opravu, svu zlatu korunu,
Dala muzikantom lepo zaigrati,
Dala drobnem svatkom tanec zatancati,
Ogledala se je na jegve dvorove.

Kad se ogledala, mrtev na kla opal.
Počekaite mene, moji drobni svatki,
Moji drobni svatki, moji muzikanti,
Idem pohoditi mrtveca svojega,
Dva ga krat obišla, dva ga krat kušnula,
Tretji je krat štela, mrtva je opala.
Onde nadodošla junakova majka:
Gledete dar, ljudi, čuda velikoga!
Zemete ga vrazi, ki dva drage mrazi,
Zemete ga hudi, ki dva drage bludi,
A ne daj mu, Bože, ni pri cirkvi groba,
Ni pri cirkvi groba, na grobu zelenja,
Na grobu zelenja, pri Bogu veselja.
Naj mu puči glava, kak vu letu zemlja,
Kak vu letu zemlja, kâ je dešča željna;
Naj mu vsehne serce, kak vu letu trava,
Kak vu letu trava, kû kosa vrezava!

Prislovice Isterske.

(Poslal J. Volčić.)

Moć na moć se smije. (preveč na se zaupa). — Beseda se ne kupi (prostiti ni škoda). — Sveta mati zemlja vse hrani. — Zemlja ga je dala, neka ga i zemlja popije (se reče, ko se vino prolije). — Pripraviti je to in to, ili z oka ili z boka. Da bi plodilo in rodilo pred vami in za vami (tako zahvaljevajo berači).

Glasnik literarni.

Sreča v nesreči ali popisovanje čudne zgodbe dveh dvojčkov. Na svitlobo dal Janez Ciegler, fajmošter pri sv. Tilnu v Višnji gori 1836. (V bohoričici.)

Menimo, da le - tá povest je čisto izvirna; pa bodi-si, da ni — česar pa ne vemo — ta hvala gotovo gre g. Cieglerju, da je iz njegovih rok prišla tako preslovenjena. Ali nobena pesniška stvar ni uže samo zato mojstrovska, če ima dobro snóv, ako ni poleg tega tudi lepo doveršena. In reči moramo, da „sreča v nesreči“ nikakor ni popolnoma doveršeno delo. Djanja res ne manjka, kaj da značaji so prvič premalo razviti, drugič pa vsi po eni meri urezani; luč in senca, kakor pravijo Nemci, nimate vsaka svojega prostora; osebe ena z drugo niso v ravnotežji: vsi ljudje so dobri, pa vsi tudi iz

enacega nagiba; sam Bodin je hudoben. Pisatelj je menil, kakor se kaže, da take bukve ne morejo pobožnega duha v sebi imeti, ako niso značaji, razun enega ali dveh, vsi dobri. To pa ni res! Mavra se takrat vidi najživeja na nebu, kader so za njo oblaci naj temnejši; ravno tako se krepost najlepše sveti med hudobijo in zločinstvom. Zormanov hišnik res da bi tudi imel biti hudoben, ali prav za prav pa vender ni; ampak on je le, kakoršni so ljudje te verste sploh, ki menijo, da se bodo gospodarjem prikupili s tim, da berače, kakor pes, gonijo od praga. To se pa rado godi posebno tam, kjer gospodar in gospodinja nista usmiljenega serca; zato menda tudi Zorman ubozim, akoravno uže nekdanj sam ubog, ni bil prijatelj, ker bi si hišnik sicer ne bil upal tako delati; in grajščak ga je hotel berž ko ne samo zato deti ob službo, ker ga je bilo sram, da se je v njegovi hiši kaj tacega namenilo staremu prijatlu in dobrotniku, čigar dolžnik je Zorman bil še zmirom. Gotovo je ta značaj med vsemi najslabje doveršen: skozi in skozi je omahljiv, nestanovit enoveč. Zakaj ni Svetinu pisal, ko je zopet obogatel? Zakaj ga je tako hitro pozabil? Ali ni vedil, da njegov nekdanji rešitelj za ptujo mizo sedi? Ali ni mogel misliti, da bi se utegnulo zgoditi, kakor se je nazadnje res? Pa vender je tudi v tem človeku več dobrega kakor slabega. Pozabljiv, mlad, prešerin je, hudoben pa ne; zato se ni branil Pavleta poznati, ampak z veseljem ga je sprejel in potlej še celó podpiral. Ta značaj sam na sebi ni slab, ampak izdelan je slabo, doveršen prepoverhu.

Pisatelj je duhoven; uže njegov poklic uči pohlevnosti, kar se razodeva tudi v povesti. Bazili je svetoval Gapu, da naj odveržeta orožje, in se podasta Rusom. Ravno te misli je bil tudi Fr. Svetin; pa vender ne gre tajiti, da je le-ta potem pokazal veliko duhovno moč, velik dušni pogum.

Lahko in po pravici pak se očita, da se nekatere zgodbe ponavljajo nad raznimi osebami. Ne vem, je-li temu to krivo, ker je imel pisatelj premalo žive in hitre misli; ali ker je preneglo delal? Uže samo plavanje beremo dvakrat; plačila se branita Janez in Pavle; France in Gap svetujeta, da ne bojevati se; Zorman in Gap sta bolna, oba v grozni stiski, in oba reši na zadnje ptuja, dobrotna roka. Tudi prijateljstvo je dvakrat na versti; samo da Gap in Hudon sta prava prijatla, Zorman s Pavlom pa ne takó. Ali ravno tu se bi bila morala pravemu prijateljstvu nezvestoba in izdajstvo nasproti postaviti. Enako se tudi hvaležnost popisuje pervič nad Zormanom, drugič pa nad vojvodom M.; pri obéh se prijatla snideta, kjer se nista iskala, pri obéh nekdanji dobrotnik v nesreči, dolžnik pa v sreči in obilici živč. In pa zakaj so se boji tako slabo popisali? Koliko lepega se je zamudilo na Laškem in Španskem, posebno pa na Ruskem! Kako kmalo je končana dogodba pri Berezini! Ali popisovanje, kako je oče Svetin otél svojega vojvoda, nas je preverilo, da je g. Ciegler imel però za to. Vzlasti plavanje čez reko je tako živo pripovedovano, da bravec skoraj trepeče,

ker ne vé, kako se bo izšlo. Sploh opominjamo, da je tretji del nariz-verstneje pisan.

Tudi beremo sem ter tje reči, ki niso prav jako resnici podobne. Kje se je naučil Janez laški, preden je prišel v Terst? Ravno tako ne-verjetno je, da so ga Francozje obsodili zavaljo same tatvine, da naj se mu odseka desna roka, potem pa glava; še celo Bodin je prehudo kaz-novan, akoravno je hudodelnik stare mére. Ali pozabiti se pa tudi ne smé, da je le-ta knjiga pisana prostemu narodu, ki tacih reči ne deva na cedilo, in uže večkrat smo rekli, da je bila jako všeč ljudem, kateri so nekoliko izrek iz nje vzeli celo za vsakdanjo rabo.

Kar se pa tiče jezika, moramo reči, da je za 1836. leto dovolj pravilen, prijazen, domač, lahko umeven, ponaturen, še celo blagoglasen. V lepem redu se versti misel za mislijo; pisáva ni skrotovičena, kakor je dan danes navada med nami, ki nacepimo časi toliko stavkov v sta-vek, da se dostikrat naposled še ne vé, kaj pripovedujemo; ki tako nenaturno besede narejamo in stavimo, kakor vsi tisti, ki nimajo nič okusa. — Daravno ta knjižica v lepoznavanskem oziru ni brez hib, ven-der ji še zdaj nimamo verstnice; vender bi se naši povestničarji mar-sikaj lahko učili iz nje. Zmirom se mi je čudno zdelo, kako je, da je nikjer nihče ne imenuje in opomni. Fr. Levstik.

* Česko berilo za višjo gimnazijo, ki ga je sestavil g. J. Jireček, bo kmalo dokončano. Štelo bo okoli 24 drobno tiskanih pol in obse-galo mnogo redkih, doslej nikdar ne tiskanih izdelkov česke litera-ture (od polovice XV. do konca XVIII. stoletja).

* Sedmica naznanja, da je došlo Medakovičevi tiskarnici v No-vem Sadu višje dovoljenje za novi časopis v serbskem narečju, kateri bo kot prvi šolski list v serbščini ob svojem času jel izhajati.

* V Zagrebu je na svitlo prišla izvirna narodska veselica „cerna kraljica“ v 2 razdelih s predigro „Prokletstvo na Medvedgradu“ v 1 djanju. Spisal jo je J. Freudenreich, ud narodnega kazališča v Za-grebu. Knjiga, prav čedno napravljena, veljá 45 kr.

* V Rožnavi je na svitlo prišel — kakor oglašá Světozor — prvi zvezek „slovenskih povesti“, ki jih izdajajo gg. Škultety in Dobšinsky. Perva knjiga obsega deset povesti iz starodavnih časov basnoslovnih.

* V Zagrebu se tiska — kakor naznanja Neven — na stroške presv. škofa Štrosmajerja, obširno pesniško delo „Pjesma Jerolima Ka-vanjina o bogastvu i ubožtvu“. V 50 pesmih opeva spletski pesnik bo-gastvo in ubožstvo, potem vse slavne ljudi in porodice in vse slavne dela naroda slovenskega.

* Natiskovanje M. Valjavcovich „narodnih pripovedek iz Varaž-dinske okolice“ spešno napreduje. Tiskanih je že 13 pol.

* V tiskarnici sinov B. Haase je na svitlo prišel spis „Kyril a Method, svatí apoštolové slovanskych národův, nepsali nikdy hlaholsky než kyrilsky, to jest písmem na základě řecké sestaveným a dopelněným“, od g. F. J. Jezbera-ta. Pridjano je tudi naznanilo o Slovanih, ki bi-vaajo v kraljestvu Neapolskem. Knjiga velja 48 kr.

Glasnik iz domačih in tujih krajev.

Iz Zagreba, 18. julija A. K. Cestnikov. — Srečen narod, ki ima skerbne, za pobožnost in narodnost vnete duhovnike. Nihče na svetu nima toliko upliva na duševni napredek ljudski, kakor duhovnik, če z veseljem in vestno opravlja svoje dolžnosti. Slab pastir, ki ne ljubi svoje čede, slab duhovnik, ki ne ljubi svojih podložnih. Kdor ima opraviti z ljudstvom, mora ga poznati, mora ga ljubiti, mora ga spoštovati, ako hoče, da bo njegov trud donašal obilnega sadú. Vsakemu duhovniku je neobhodno potrebno rodoljubje. Radostni moramo spoznati, da je naše duhovništvo vse hvale vredno v tej stvari. Da pa imamo toliko domoljubov med duhovščino, se moramo zahvaliti posebno lepim napravam v naših duhovnišnicah. Ni je menda duhovnišnice na Slovenskem, v kateri bi ne imeli gospodje bogoslovci slovenske čitavnice; ni je duhovnišnice, ktera bi ne štela lepo število mladih domorodcev. Ozrimo se nekoliko po naših južnih bratih, in poglejmo, kako se vlada njihova duhovna mladež. Nočem govoriti o bogoslovcih djakovaških, senjskih ali zadarskih, ki so večidel vsi verli domoljubi, omeniti hočem le nekoliko čitavnice zagrebaških bogoslovcev.

Ko so v letu 1835 počeli Jugoslovani razvijati zastavo novega duševnega in društveno - narodnega življenja, so se zdramili tudi zagrebški bogoslovci in niso malo pripomogli, vzdigniti domače slovstvo na višjo stopnjo omike. Gosp. *Stjepan Mlinarić*, tedaj bogoslovec v Pešti, sedaj župnik lupoglavski (izvoljen za kanonika sv. Jerolima v Rimu) je bil prvi sprožil misel, da naj se osnuje narodna čitavnica v zagrebškem semenišču, leta 1836. --- Ginjen veselega duševnega napredka severnih bratov Čehov in Slovakov, piše svojemu prijatlu in bogoslovcu v zagrebškem semenišču g. *Jakobu Petku*, sedanjemu župniku v Belovaru, mu razodene svoje misli, ter mu razloži korist in potrebo narodne čitavnice za duhovno mladež. Njegov svèt ni ostal brez uspeha; društvo čitateljsko se zbudi pod predsedništvom gospoda Petka. Slavna naloga društvu je bila, da naj bi se med seboj učili mladi duhovni raznih slovanskih jezikov, posebno pa domačega hrvatskega; ko bi se pa s časom kaj dnarjev nabralo, naj bi se izdale kake bukve za ljudstvo. Iz početka se je borilo društvo z raznimi ovirami, in dosti težav in nadlog je moralo prestati, predenj se je postavilo na terdne noge. Ni manjkalo ljudi, ki so si prizadevali na vse moči, nježnemu drevescu podkopati korenine --- pa vkljub vsemu prizadevanju protivnikov slovanske narodne omike se vendar nekako uzkuburi, in premaga srečno vse opovire in tudi težavno 1848. leto, katero ji je tudi precej težkih in globokih ran prizadjalo. Pa leta 1855 se čitavnica sopet nekoliko okrepča, v letu 1856 pa ji položi upravljatelj g. *Mijo Smetiško* čverst temelj; zamogla je že blizo 1200 glđ. v gotovem dnarju ali v knjigah. Sledečega leta 1857 si opomore društvo po nevtrudljivi prizadevi gosp. *Josipa Berute*, sedanjega pisarja duhovnega stola že toliko,

da more delo večjega obsežka izdati, in res, prišle so na svetlo buke: „Život katoličke cerkve ili maleni Goffine“. Društvo zagrebških bogoslovcev je vže izdavalo od davnej prevode Šmidovih spisov za mladež pod imenom: „Kolo mladih rodoljubah“, pred dvema leti pa je premenilo svoje prvo ime, in imenuje se sedaj: „Sbor duhovne mladeži zagrebačke“. To društvo nam je priskerbelo prve slike svetnikov s hervaškim podpisom. Letos je dala čitavnica na svetlo drugo izdavo Šmidove *Genoveve*, drugo izdanje *Jaisovih* molitvenih bukev in nekoliko tisuč raznih podobic. Knjižnica ima svoje pravila; v njenem zapisniku se beró zapisane vse važnejše zgodbe; naročuje si tudi potrebnih časopisov vsih slovanskih narečij. Steje sedaj blizo 1200 bukev; ona je utemeljiteljica matice česke v Pragu in matice hrvaške v Zagrebu; razun tega je član vsih tukajšnih družtev in tudi društva sv. Mohora v Celovcu. Število bukev se pomnožuje dan na dan; nahajajo se v knjižnici imenitnejša dela vseh narečij slovanskih. Ima tudi visoke Mecenate, in sicer presv. gosp. kardinala Zagrebškega, škofa djakovaškega Jos. Strosmajerja, škofa senjskega Mirka Ožegovića in še več drugih visokih gospodov, ki podpirajo društvo z bogatimi naročbami. Velik prijatelj društvu je med drugimi tudi presv. baron Metel Ožegović na Dunaju. Celó iz Carigrada naročuje neki frančiškan spise društva duhovne mladeži zagrebške za tamošne Hrvate. Tudi slavnega hrv. slav. namestništva moram napomeniti, ki priporočuje družtvene knjige šolskim oblastim za darila.

V semenišču zagrebškem vlada duh slovanski; med bogoslovci jih je precej, ki so se uže po časopisih hrvaških glasili in se še glasijo. Spomina vredna sta med pesniki gg. Simon Balenović in Gjuro Deželić, potem pa prozaisti gg. Dragutin Jambrečak, Josip Zorić, Slavoljub Perok, Zdravko Niemčić in še množina drugih nadepolnih mladičev. Nedavno je pohrvatil gosp. Stjepan Tadič, bogoslovec 3. leta „Filotejo“ sv. Frančiška Saleskega, katero bode izdal tiskar Albrecht na svoje stroške, ako se mu oglasi dosti naročnikov.

Iz Ljubljane, 20. julija. — *Gr. Krek.* — Iz vsega slovanskega sveta nam donašajo časniki radostne naznanila, kako verlo se obnaša za dom in slovstvo domače vneta mladina. Ker se iz središča Slovenije, kakor se bela naša Ljubljana rada imenuje, o tem predmetu do sadaj še ni nobeden oglasil, naj mi bo dopuščeno, o tej reči nekoliko besed izustiti. V obče rečeno se tu polje slovstveno le slabo obdeluje. Zares žalostno je viditi mladenča, kateremu jezik slovenski le odveč preseda, tičati le v ptujih knjigah, zanemarjati pa dragi svoj materinski jezik, v katerem se dovoljno izobraziti je vendar vsakemu človeku sveta dolžnost. Zato pa tudi vgasne berleča lučica domoljubja za zmir, ker se enakemu človeku ptujščina bolj in bolj prikupuje. Dalje so tudi med nami, kateri se slovenščini ošabno posmehujejo, ne misleči, kakó jasno pokazujejo ravno s tim svoje prazne glavice. Ne senjajo se še tim besede slovečega Čeha, ki na nekem mestu lepó sledeče piše: „Ljubiti

in braniti svoj národ, ne zafirati ptujih, sosebno pa čislati svoj materni jezik, je vsakega prva dolžnost, ki je že prispel k zavednosti svojega poklica.“

Pa da si tudi je širo no nebó prepreženo s krilom gostih oblakov, se vender tu pa tam prikaže še kaka zvezdica, ki okó oživljuje in ga navdaja z veselim upom. Tako so tudi pri nas nekteri mladenči, kterim še klije v persih ljubezen do materinščine. Omenimo tu samo letašnjih osmošolcov naše višje gimnazije, ki so v preteklem letu izdajali med seboj časopis v slovenskem jeziku pod naslovom: „Concordia“. Obsega na 120 straneh sostavkov raznega značaja. Donašal je v svojih predalih pesmi, v kterih veje pravi duh narodni, lepe potopise, razno narodsko blagó, natoroznanske stvari in druge drobtinice. Blizo vsi sostavki so pisani prav umevno, pa tudi takó mikavno, da jih je veselje prebirati. Letošnje leto je žalibog izhajati nehal, česar pa ni mlačnost vzrok, marveč mnoge opravila, ki ne pripuščajó daljnega izdajanja. Naj bi štela Slovenija še mnogo tacih učencov!

Iz Reke, mesca julija J. Bilc. — Prinašáš nam, dragi Glasnik, iz raznih krajev mnogo lepih in koristnih dopisov, le iz Reke nam nič ne poveš. Rekel bi, da smo zaspani ali pa da za slovensko reč ne maramo. Če kaj takega misliš, se zelo motiš. Rečani so vedno pravi, čversti Hervati, kakor so vedno bili; in mož domorodnih živi v Reki še mnogo. Oni prebirajo slovanske časnike, oni govoré in pišejo v svojem jeziku. Tacih mož, pravim, nam se hvala Bogu ne manjka. Se veda jih je tudi mnogo med nami, kteri hočejo po vsakem biti Lahoni. Morde zato, ker laški kramljati znajo? Pred kacimi 50 leti skorej ni bilo slišati v Reki besedice taljanske; in pojdi le četert ure od Reke, berž se prepričaš, da ljudje taljanščine popolnoma nič ne umejo. Bog daj, da bi se tudi ti Rečani skoraj streznili! — Ker se je o slovenskih šolah tudi v Glasniku že nekolikokrat govorilo, naj pristavim še jaz nekoliko verstic: Šole so na kmetih velika potreba in omiki prostega naroda neizrečeno koristne. Zatoraj je ni na Slovenskem skoraj večje vasi, da ne bi šole imela. Ali prva in naj večja potreba je, da se kmečki otrok nauči v svojem jeziku brati in pisati. Kako je pa to, da veliko njih, ki so po dve, po tri leta v šolo hodili, vendar slovenskega gladko brati ne znajo, in ko je treba kako pismice spisati, ure in ure tlačijo, pa vendar nič ne stlačijo. Tega niso oni toliko krivi, kakor njih učeníki. Hotli so le izurjene Nemce izrediti — pa otroci se niso naučili ne nemškega ne slovenskega jezika. Znajo nekoliko nemških besed, pa to je — vse. Za kmeta je pa treba, da zna urno brati in gladko pisati. Ko bo otroče svoj jezik poznalo, potem šele naj se po drugem ozira. Učenikov, ki po starem kopitu v šolah ravnajo, je, hvala Bogu, čedalje manje število. Mnogo jih pa je, ki se trudijo že v otroške serca ljubezen do naroda in jezika vsaditi. Prepričal sem se tega pri več šolskih skušnjah. Posebno veselilo me je, ko sem pri nekem spraševanju v Zagurju na Notrajskem vidil, kako da učitelj, g. Turk, otrokam lepo

slovensko slovnico razlaga. Otroci so mu slovenski pisali, brali, rajtali, da je bilo veselje. Ta že priletni, pa za šolo nevtrudljivi učenik zaslu-žuje očitne pohvale. Naj bi ga tudi drugi posnemali!

* Z veliko slavnostjo se je obhajala minulega mesca petdesetlet-nica Praškega konservatorija. Veliko veliko gostov in deležnikov je privrelo iz bližnjih in daljnih strani. Med družimi visocimi osebami je bil pričujoč tudi ruski knez *Juri Galicin*, velik prijatelj in podpornik slovanske umetnosti. V knezovi družnji je bil znani skladavec in kri-tikar *A. Nikolajevič Serov*, ki piše zdaj novo narodno rusko spevi-gro; predmet ji je Gogolova povest „majeve noč“.

* V podporo Praškega pripravnišča je izdal *F. Martinovsky*, vodja višje realke v Rakovniku, desetero pesem z napevi. Iz vseh skladb Martinovski-ovih — pravi Lumir — veje pravi, čisti in živi duh narodni.

* 6. junija je zamerl na Dunaji goreči prijatelj česke literature in umetnosti, g. Jan Emanuel Doležálek v 79. letu svoje starosti. Izdal je l. 1812 *české písně v hudbu uvedené*; pa mnogo skladb je zapu-stil v rokopisu. 8. julja so ga pokopali na pokopališču sv. Marka, kjer počivata tudi naš Kopitar in Kollár, pesnik „Slavy dcery“. — Tudi v Olomucu je umerl glasbeni skladavec Lud. žl. *Dytrich*, kterege na-rodna pesem „Moravo, Moravo, Moravičko milá“ je znana blizo celemu slovanskemu svetu. — V Karlovcu se je podal 5. julja jugoslavenski umetnik Vekoslav Karas v Kolpo kopat; pa potegnili so ga mertvega na suho.

* Neven prinaša veselo oznanilo, da je vis. ministerstvo za bo-gočastje in uk račilo zaukazati, da naj se napravi na Reci zraven že obstoječe glavne taljansko - nemške tudi nova *hervaško - nemška šola*.

Imenik častitih g. g. naročnikov.

94. O. Cafov, podžupn. v Frauejimu; 95. A. Kandolini, c. k. uradn. v Ko-stanjevici; 96. A. Pirnat, rud. uradn. v Štorah; 97—98. L. Čuk, fajm. in K. Mazek, kpl. v Truski; 99. J. Stuhec, kpl. na Hajdini; 100. J. Rantaša, kpl. pri sv. An-drašu; 101. J. Meško, kpl. v Ptuju; 102. M. Koder, duh. na Slapim; 103. J. Brenc, duh. v Podkrajju; 104. J. Valjavec, kpl. v Ipavi; 105—6. J. Virk, fajm. in Fr. Švare, kpl. v Kalobji; 107. M. Tavčer, kpl. v Šmartnem; 108. J. Judnič, kpl. v Toplicah; 109. Dr. J. Bučar, c. k. advokat v Postojni; 110. A. Šlee, vert-nar v Ribnici; 111. L. Einspieler, dijak v Celovcu; 112. Baderjeva kavarnica na Dunaju; 113. br. Kurnik v Teržicu; 114. L. Vojska, duh. v Bukovcu; 115—16. Dr. A. Lušin, predsedn. in Dr. J. Hladnik, svetovavec dež. sodnije v Temesvaru; 117. L. Herg, kpl. pri sv. Jurju; 118—19. J. Tutek, dek. in J. Trampuš, kpl. pri sv. Lenartu; 120—21. J. Müller in J. Žužek, kpl. v Sentrupertu; 122. A. Meznarič, kpl. v Št. Petru; 123. M. Zank, kpl. pri sv. Jurju; 124. M. Remžgar, posestn. v Ljubljani; 125. J. Razpotnik, koop. v Naklem; 126. J. Trojar, učn. v Polhovem gradu; 127. M. Lavrič, c. k. svetv. višje dež. sodnije v Temesvaru; 128. J. Bevk, fajm. na Križni gori; 129. G. Konkelj, kpl. v Starem tergu. (Dalje).

Natisnil Janez Leon v Celovcu.